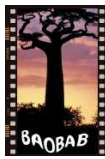

udruga za zaštitu prirode i okoliša
ZELENI OSIJEK

Nobilis
zaštitarsko-ekološka organizacija

g. Ivo Josipović
predsjednik Republike Hrvatske
Pantovčak 241
10 000 Zagreb

Datum: 08. siječnja 2013.

PREDMET: Problematika vezana uz eksploataciju šljunka i pijeska iz riječnih korita – reakcija na dopis KLASA: 325-02/13-01/05, URBROJ: 525-12/0999-13-3, datiranom 23. siječnja 2013. godine.

Poštovani gospodine Predsjedniče,

Slijedom dopisa koje ste primili od strane Ministarstva poljoprivrede, a koji se tiče problematike vezane uz zabranu eksploatacije šljunka i pijeska iz riječnih korita, osjećali smo se dužni reagirati na taj dopis te Vas izvijestiti o stvarnom stanju vezanom iz tu problematiku.

Radi se o dopisu KLASA: 325-02/13-01/05, URBROJ: 525-12/0999-13-3, datiranom 23. siječnja 2013. godine.

Problematikom eksploatacije šljunka i pijeska iz hrvatskih rijeka bavimo se već više od 10 godina. Temeljem znanstvenih istraživanja i studija postalo je evidentno kako je sve ove godine, zbog izuzetnog pritiska građevinskog sektora, bila prekomjerna eksploatacija sedimenta (pijeska i šljunka). Prekomjerna eksploatacija, uz smanjen dotok sedimenta iz uzvodnih dijelova rijeke zbog brana (koje stopiraju protok sedimenta već desetljećima) i reguliranih obala rijeka, dovela je do snažnog i ubrzanog propadanja stanja hrvatskih rijeka (prvenstveno Mure, Drave, Save, Dunava iz kojih se iskopavala većina sedimenta). Uz to, konstantnom regulacijom obala (gradnja obaloutvrda, pera i pregradnja meandara) u potpunosti su se počele mijenjati rijeke i pretvarati u uniformne kanale na uštrb njenih prirodnih i krajobraznih vrijednosti. Samim time povećao se rizik od velikih poplava, nestabilnosti rijeke - pojačane erozije, padanja razine podzemnih voda u okolici što ima direktan negativan utjecaj na šume, poljoprivredne površine i vodoopskrbu, a time i direktan utjecaj na živote ljudi.

Osim toga, eksploatacija šljunka i pijeska iz hrvatskih rijeka je uvijek bio jako unosan i slabo kontroliran posao, tako se sve te godine iskapanja, oštećivao ne samo okoliš i priroda Hrvatske, već i državni proračun neprijavlivanjem stvarnih količina iskopanog sedimenta. Npr. na području Belih kipa, na staroj Dravi kod Varaždina, vjerojatno se iskopalo i nekoliko milijuna kubika šljunka više od dozvoljenog.

Iz tog je razloga, nakon niza godina zahtijevanja moratorija nad komercijalnom eksploatacijom sedimenta, 2009. godine tadašnje Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva,

napokon donijelo Zakon o vodama (trenutno važeći) kojim se zabranjuje komercijalno iskapanje. U isto vrijeme dopušteno je uklanjanje nanosa zbog radova građenja regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina i građevina osnovne melioracijske odvodnje ili radova održavanja voda, kako je određeno čl. 99. predmetnog zakona. **Stoga, nije točna tvrdnja da je vladala potpuna zabrana, kako je navedeno u pismu Ministarstva poljoprivrede.** Istina je, što je i smetalo šljunčarima, da uklonjeni nanos nisu smjeli odmah izvaditi iz korita i staviti na tržište, već je bila propisana procedura, kako piše u čl. 102. predmetnog zakona. Međutim, na posljednjoj sjednici prošlog saziva Sabora su, suprotno pravnoj proceduri i načinu donošenja zakonskih akata kao posljednja točka dnevnog reda, usvojene Izmjene i dopune Zakona o vodama kojima se nastoji ponovno legalizirati iskapanje pijeska i šljunka iz rijeka, a sve ovlasti o odlučivanju su dane u ruke jednoj jedinjoj osobi – državnom vodopravnom inspektoratu.

Nadalje, u dopisu Ministarstva poljoprivrede spominju se sigurnosne posljedice koje su nastale uslijed “nepovoljnih” količina nanosa u rijekama, s primjerom nedavne poplave kod Varaždina. Poplave kod Varaždina su nastale uslijed prekomjerne reguliranosti rijeke Drave kako u Sloveniji tako i u Hrvatskoj, gdje niz od ukupno 10 hidroeletrana (koje trebaju služiti i u obrani od poplava) ne uspijevaju zadržati vodeni val i spriječiti poplave, te dolazi do izlivanja iz korita u poplavnu zonu koja je naseljena. Svaka nizinska rijeka po prirodi treba imati svoje poplavno područje, te svaka poplava donosi hranjive tvari kojima hrani poljoprivredene i šumske površine te natapa podzemne vodonosnike. Divlje životinje koje obitavaju u tom pojasu uz rijeku su navikle na povremene poplave, a ptičje vrste, kako je navedeno u pismu Ministarstva poljoprivrede, se sigurno nisu utopile, jer za razliku od mnogih (gmazovi, sisavci, vodozemci), mogu odletjeti i spasiti se od visokih voda.

Što se tiče gospodarskih posljedica, u pismu se spominju neplovnost plovnih puteva i nestašica pijeska i šljunka na dijelu tržišta. Mislim da bi svi trebali priznati da se rijeke poput Mure, i Drave uopće ne mogu koristiti u plovidbi, i realno brodova niti nema, osim nešto manjih turističkih brodova i privatnih čamaca, koji mogu ploviti objema rijekama tijekom cijele godine. Rijeka Dunav je međunarodni plovni put i postoje dijelovi koji predstavljaju problem u plovidbi, ali to su izolirani slučajevi, i kao takvi se trebaju rješavati. Rijeka Sava je isto djelomično plovna, ali također sva “uska grla” treba rješavati pojedinačno. Isto tako treba realno sagledati potrebu korištenja tih rijeka kao plovnog puta, i donijeti odluku na temelju socioekonomske analize opravdanosti. Dakle taj problem se treba rješavati na razini prometnog razvoja Republike Hrvatske, a ne iskopavanja sedimenta.

Argument nedostatka sedimenta na dijelu tržišta, te potreba uvoza iz susjednih zemalja, može se pojasniti prikazom situacije u susjednim zemljama:

1. U Bosni i Hercegovini je sustav iskapanja sedimenta/materijala određen zakonski, ali nije dobro definiran i samim time je neuređen. Oba entiteta imaju zakon, ali niti u jednom nije sustav iskapanja dobro definiran. Isto tako provedba je neujednačena jer je pod nadležnošću više uprava (na kantonalnom i općinskom nivou), zbog toga je slaba mogućnost kontrole te se jako puno iskopava ilegalno. Stoga sustav u BiH nije sustav na koji bi se trebalo pozivati i opravdavati njime izmjene ovog Zakona.
2. U Mađarskoj je iskapanje sedimenta dozvoljeno ali uz okolišne dozvole i to u svrhu plovidbe i obrane od poplava. Za izdavanje dozvole treba imati SUO i procjenu utjecaja na Naturu 2000. Izrada te studije obično traje 1-1,5 god, jer se rade intenzivna istraživanja i dokazivanja da iskopavanje šljunka nema štetan utjecaj na hiromorfološki i ekološki status riječnog toka. Za iskopani sediment se obično zahtjeva da se ostavi u koritu rijeke, tj. da nema komercijalne

prodaje. To je ključna odredba zakona kojom se smanjio pritisak privatnog sektora na dopuštanje iskapanja, te bi i Hrvatska mogla donijeti tu odredbu i tako smanjiti, trenutno vrlo jak, pritisak šljunčara na Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatske vode. Mađarska Južno dunavska uprava za upravljanje vodama je povrh zakona 2010. godine donijela ekskluzivnu odluku i zabranila iskapanje šljunka iz Drave na tri postojeće lokacije iskapanja (183,6 – 185,0 rkm; 180,5 – 182,0 rkm; 177,5 – 178,2 rkm) zbog okolišnih razloga.

3. U Austriji se ne iskapa iz rijeka, već isključivo iz inundacijskih zona, te akumulacija hidroelektrana.
4. U Srbiji se iskopava najviše na Dunavu i Drini, te direktno uvozi u RH. Međutim, treba znati da uvoz pijeska i šljunka iz Srbije ne podliježe carinskim davanjima, te je zbog jeftinije radne snage i cijena tog materijala na tržištu znatno jeftinija od hrvatskih prilika, pa time i profitabilnija.

Činjenica je kako je sediment uvezen iz Bosne i Hercegovine ili Srbije ima znano nižu cijenu od one iz domaćih izvora, ali to je zakon tržišta da se proizvodi i sirovine kupuju gdje su cijene niže. Nažalost u RH se uvozi puno proizvoda koje Hrvatska proizvodi u dovoljnim količinama (šećer, pšenica i sl.), ali to nije predmet ovog zakona i ne bi trebao nikako biti opravdanje za mijenjanje Zakona o vodama. Međutim, to je prvenstveno pitanje uvozne i carinske politike Republike Hrvatske, kao i politike zaštite domaće proizvodnje od nekontroliranog uvoza iz susjednih zemalja, a ne pitanje nedostatka pijeska i šljunka na tržištu. Jedine tvrtke koje osjećaju "pitanje nedostatka pijeska i šljunka na tržištu su upravo one tvrtke (dijelom predstavljene i Udrugom šljunčara) koje su svih ovih godina neometano iskopavale i preprodavale rudna bogatstva iz rijeka bez plaćanja koncesija, i drugih davanja, a koje inače temeljem Zakona o rudarstvu moraju plaćati sve ostale tvrtke koje eksploatiraju rudna bogatstva. Time su upravo ove tvrtke bile u povlaštenom položaju, te su ostvarivale visoke ekstra-profite što je pogodovalo razvoju korupcije u ovom dijelu posla. RH bi trebala biti promotor promjene politike upravljanja prirodnim resursima u regiji /okruženju, što znači da je moratorij na iskapanje iz korita rijeka iz 2009. bio u skladu s time i za svaku pohvalu.

Održiva i okolišno prihvatljiva alternativa postoji, a to je iskapanje iz šljunčara. Hrvatska politika šljunčarenja se treba na to usmjeriti, te potaknuti sve šljunčare, koji su do sada iskapali iz korita rijeka, da promijene svoju djelatnost i/ili zatraže koncesije za iskapanje iz šljunčara.

Dakle, ove razloge za izmjenu i dopunu jednog zakona smatramo vrlo štetnima i jednostranima. Zakon je normativni akt države, nakon Ustava najviši i najvažniji pravni akt, te bi se izmjene i dopune trebale donositi isto zbog jednako važnih i visokih razloga. Iz svih navedenih razloga je evidentno da se pogoduje šljunčarskom lobiju.

Osim toga, ovim Izmjenama i dopunama Zakona o vodama u potpunosti se želi zaobići procedura propisana Zakonom o zaštiti prirode, tj. svesti sve zahvate iskapanja sedimenta pod jednostavne zahvate na održavanju vodotoka, za koje ne treba raditi Ocjenu prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu, a samim time i Europsku mrežu Natura 2000. Isto tako, Izmjenama i dopunama zakona uopće nisu propisane količine iskapanog sedimenta koje mogu biti ocijenjeni kao jednostavni zahvati. Dakle, predlagatelj zakona izjednačava uklanjanje 500 m³ ili 500.000 m³ na određenoj lokaciji.

U posljednjem paragrafu dopisa navodi se kako je ministar Jakovina tijekom 2012. imao niz sastanaka s predstavnicima Udruge šljunčara, a u istoj godini su udruge za zaštitu prirode u dva navrata

zatražile sastanak sa ministrom Jakovinom, no nisu dobile niti odgovor na zahtjev, a kamoli vrijeme za sastanak.

Kad se preko *FaceBook* stranice Udruge šljunčara uvidjelo da su isti imali sastanak s ministrom Jakovinom, te da su vidjeli nacrt izmjena i dopuna Zakona o vodama, isti se zatražio preko glasnogovornika ministarstva temeljem Zakona o pravu na pristup informacijama, pozivajući se na izjave Udruge šljunčara. Tada je bila obavijest od strane glasnogovornika Ministarstva poljoprivrede, citat: ... „Uprava vodnog gospodarstva, odnosno Povjerenstvo za izradu predmetnog nacrt, demantira izjavu da je Udruzi šljunčara dostavljen nacrt novog Zakona o vodama.“ U dopisu Ministarstva kojeg ste Vi primili, to se deciderano tvrdi, što govori **o pogodovanju jednoj strani, netransparentnosti procesa donošenja ovog Zakona, a što nije u skladu sa temeljima pravne države kojoj svi težimo.**

Namjera našeg pisma bila je predočiti stvarne činjenice o iskapanju šljunka i pijeska iz hrvatskih rijeka, a koje se značajno razlikuju od argumentacije resornog ministarstva i interesnih grupa povezanih s eksploatacijom i preprodajom tih materijala. Namjera nam je također bila upozoriti na netransparentnu praksu rada resornog ministarstva i pogodovanje interesnim grupama, uz sustavno ignoriranje zainteresirane javnosti i civilnog društva.

Nadamo se da će naše pismo također doprinijeti kvalitetnijem informiranju o navedenoj problematici, te da će te se i budućnosti zalagati za zaštitu hrvatskih rijeka i uz njih vezane prirodne i kulturne baštine.

S poštovanjem,

Tibor Mikuška
Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode

Goran Šafarek
Udruga Baobab

Ana Bajsić
ZEO Nobilis

Irma Popović Dujmović
WWF Mediteranski program

Goran Čizmešija
ZEU "Senjar"

Jasmin Sadiković
Zeleni Osijek

Na znanje:

1. Vlada Republike Hrvatske, g. Zoran Milanović, premijer, Trg sv. Marka 2, 10 000 Zagreb
2. Ministarstvo poljoprivrede, g. Tihomir Jakovina, ministar, Ulica grada Vukovara 78, 10000 Zagreb
3. Hrvatske vode, g. Ivica Plišić, generalni direktor, Vukovarska 220, 10 000 Zagreb
4. Državni zavod za zaštitu prirode, g. Matija Franković, ravnatelj, Trg Mažuranića 5, 10000 Zagreb
5. Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, g. Mihael Zmajlović, ministar, Ulica Republike Austrije 14, 10 000 Zagreb
6. Ministarstvo financija, g. Slavko Linić, ministar, Katančićeva 5, 10 000 Zagreb
7. Delegacija Europske unije u RH, g. Davor Percan, Trg žrtava fašizma 6, 10 000 Zagreb